

De Evolutie van Moraliteit

Door Troy Lacey, <https://answersingenesis.org/morality/evolution-morality/>, 19-2-2021

Alle Schriftaanhalingen komen uit de Statenvertaling (HSV)
Vertaling en voetnoten door M.V.

Darwins mislukte poging om de oorsprong van moraliteit te verklaren leidde uiteindelijk tot miljoenen doden in de 20ste eeuw, omdat hij de ware bron van moraliteit in God verwierp.

In de hoofdstukken 4 en 5 van *The Descent of Man (De afstamming van de mens)* vergelijkt Darwin de mentale en sociale capaciteiten van de mensheid met andere dieren, waarbij veel aandacht wordt gegeven aan het geweten van de mens en groepsdruk (negatief of positief). Vervolgens probeert hij te laten zien hoe moraliteit zich bij mensen ontwikkelde als een evolutionaire progressie vanaf lagere dieren.

De mens, het “sociale dier”

Darwins uitgangspunt is dat de mens een “sociaal dier” is, in feite gebruikt hij die frase 25 keer in het boek en 19 keer in de loop van de hoofdstukken 4 en 5. Darwin geloofde dat de meeste “hogere” dieren sociale dieren waren, wat betekent dat ze sympathie tonen voor anderen van dezelfde stam. Volgens Darwins gedachte over dit onderwerp was sympathie het eerste of het basisinstinct waarop sociale interactie werd gebaseerd.[1] Darwin stelde toen de stappen voor waarmee de hogere dieren en de mens sociale dieren werden.

De 1ste stap (na het ontwikkelen van een fundamenteel gevoel van sympathie) was om genoeg te hebben in het gezelschap van andere stamleden, clans of metgezellen. De 2de stap was (nadat de mentale vermogens van de dieren een dergelijke toestand hadden bereikt) om tevreden te zijn met hun gedrag ten opzichte van andere stamleden, of om een gevoel van schaamte te hebben over hun gedrag. Ten 3de, als er eenmaal een vorm van communicatie of taal onder de stam was ontstaan, kon de verwachting van elk lid van de stam worden uitgedrukt, zodat elk lid zou weten hoe te handelen om ervoor te zorgen dat het de goedkeuring van zijn metgezellen kreeg. Angst om op neergekeken te worden of verbannen te worden door de gemeenschap was de drijvende kracht achter volgzzaamheid. Ten 4de zou dit patroon van sociale moraliteit worden versterkt door gewoonte, en zou gewoonte een gevoel van plicht worden.[2]

Darwin werkte vervolgens elk van de vier bovengenoemde stappen uit om te laten zien hoe ze in de loop van de tijd zouden zijn geëvolueerd. Stap één zou zijn begonnen als een instinct voor zelfbehoud dat zich verspreidde naar anderen van dezelfde gemeenschap. Als het meest fundamentele individuele instinct vluchten of vechten is in een overlevingssituatie, dan is het meest fundamentele wederzijdse instinct (als een dier een zekere mate van sympathie heeft ontwikkeld) bij de hogere

dieren, elkaar te waarschuwen voor gevaar. Afgezien van zelfbehoud, is zelfcomfort of zelfvoldoening het volgende sterkste instinct. In een gemeenschapssetting gaat de beste manier om voor zelfcomfort te zorgen, via een regeling voor wederzijds voordeel – vaak bij veel dieren letterlijk een “jij krabt mijn rug en ik krab de jouwe”.

Zo zouden volgens Darwin, verzorging, het delen van voedsel, uitgebreide gezinszorg, wederzijdse verdediging, jagen en zelfs zorg voor bejaarden en lichtgewonden tot stand zijn gekomen. Toen stuurden lichamelijk of geestelijk genot en pijn de volgende fase, omdat angst voor vergelding, straf of schaamte ervoor zorgden dat dieren uit trots of uit angst handelden voor het welzijn van de gemeenschap.[3] Opgemerkt moet worden dat Darwin zijn moraliteitstheorie baseerde op anekdotische verhalen over de interacties van dieren met andere dieren en met de mens. Veel van wat hij speculeerde was gebaseerd op getuigenissen van anderen, en veel daarvan was vermenselijkt.

Grote problemen met Darwins idee

Toch erkende Darwin dat sympathie, zelfs onder dezelfde gemeenschap, geen universeel aspect is van sociale dieren, en hij merkte op dat “dieren soms verre van enige sympathie voelen, want ze zullen een gewond dier uit de kudde verdrijven, of het de dood injagen”.[4] Darwin erkende ook dat genoeg en pijn niet elke sociale interactie kunnen verklaren en dat sommige alleen gebaseerd moeten zijn op een overgeërfd instinct (met vogeltrek als voorbeeld).[5] Maar misschien waren zijn twee meest openhartige erkenningen van problemen met het “sociale dier” deze met betrekking tot de mens. Om de een of andere reden paste de mensheid niet in het patroon van andere “sociale dieren”. De aanwezigheid van een geweten en het vermogen om motieven en daden uit het verleden en het heden te vergelijken, leken voor Darwin de belangrijkste dingen die de mens onderscheidden van andere dieren. De vraag moet daarom rijzen: hoe kan moraliteit zijn geëvolueerd uit lagere dieren als alleen de mens door Darwin als het enige morele wezen wordt beschouwd? Darwin worstelde met dit probleem, zoals uit onderstaande citaten blijkt.

Een moreel wezen is iemand die in staat is zijn daden of motieven uit het verleden en de toekomst te vergelijken en deze goed of af te keuren. We hebben geen reden om aan te nemen dat een van de lagere dieren deze capaciteit heeft ... Maar in het geval van de mens, die als enige met zekerheid kan worden aangemerkt als een moreel wezen, worden daden van een bepaalde klasse moreel genoemd, of ze nu opzettelijk worden uitgevoerd, na een strijd met tegengestelde motieven, of impulsief door instinct, of door een traag verworven gewoonte.[6]

Hoewel sommige instincten krachtiger zijn dan andere en zo tot overeenkomstige acties leiden, is het toch onhoudbaar dat bij de mens de sociale instincten (met inbegrip van de liefde voor lof en de angst voor schuld) meer kracht bezitten of, door langdurige gewoonte, grotere kracht vereisten dan de instincten van zelfbehoud, honger, lust, wraak, enz. Waarom heeft de mens dan spijt, ook al probeert hij zo'n spijt uit te bannen, dat hij de ene natuurlijke impuls eerder heeft gevolgd dan de andere; en waarom vindt hij verder dat hij spijt moet hebben van zijn gedrag? De mens verschilt in dit opzicht wezenlijk van de lagere dieren.[7]

Onverklaarbaar altruïsme dat hoe dan ook is geëvolueerd?

Darwin erkende dat sommige mannen en vrouwen een hogere moraal vertoonden die moeilijk te rijmen leek met een evolutie van sociale moraliteit. Maar vanwege zijn toewijding aan juist zo'n principe, werd hij gedwongen te geloven dat dit op de een of andere manier het geval was, waardoor Darwin een bijna utopische kijk op het onderwerp kreeg – dat de mensheid moreel beter werd en dat zou blijven doen. Ironisch genoeg beroept Darwin zich op de Gulden Regel (Mattheüs 7:12)¹ als de hoogste norm van moraliteit, maar geloofde en schreef hij dat het tot stand kwam via ontwikkelde sympathie als een gecultiveerde gewoonte.

Goed doen in ruil voor kwaad, je vijand liefhebben, is een hoogstaande moraal waarbij het twijfelachtig is of de sociale instincten ons op zichzelf ooit zouden hebben geleid. Het is noodzakelijk dat deze instincten, samen met sympathie, in hoge mate gecultiveerd en uitgebreid zijn met behulp van rede, instructie en de liefde of vrees voor God, voordat aan een dergelijke gouden regel ooit zou worden gedacht en gehoorzaamd.[8]

¹ “Alles dan wat u wilt dat de mensen u doen, doet u hun ook zo, want dat is de Wet en de Profeten” (Mattheüs 7:12).

Ten slotte zullen de sociale instincten, die ongetwijfeld zowel door de mens als door de lagere dieren werden verworven voor het welzijn van de gemeenschap, hem vanaf het begin een verlangen hebben gegeven om zijn metgezellen te helpen, en een gevoel van sympathie te hebben, en hem ertoe hebben gedwongen hun goedkeuring en afkeuring in acht te nemen. Zulke impulsen zullen hem in een zeer vroege periode gediend hebben als een ruwe regel van goed en kwaad.

Maar naarmate de mens geleidelijk in intellectuele kracht vorderde, en in staat werd gesteld de verder verwijderde gevolgen van zijn daden te traceren – naarmate hij voldoende kennis verwierf om verderfelijke gewoonten en bijgeloof te verwerpen; naarmate hij meer en meer, niet alleen het welzijn, maar ook het geluk van zijn medemensen aanzag; door gewoonte, na nuttige ervaring, instructie en voorbeeld – werden zijn sympathieën teder en meer uitgestrekt, zich uitstrekkend tot mensen van alle rassen, tot de imbecielen, verminkten en andere nuttelozen van de maatschappij, en finaal tot de lagere dieren – zo zou de standaard van zijn moraliteit steeds verhogen.[9]

Als we naar toekomstige generaties kijken, is er geen reden om bang te zijn dat de sociale instincten zwakker zullen worden, en we mogen verwachten dat deugdzaam gewoonten sterker zullen worden en misschien door overerving worden gefixeerd. In dit geval zal de strijd tussen onze hogere en lagere impulsen minder hevig zijn en zal deugd zegevieren.[10]

Het morele besef verschaft misschien het beste en hoogste onderscheid tussen de mens en de lagere dieren; maar daarover hoef ik niets te zeggen, zoals ik de laatste tijd zo heb geprobeerd aan te tonen dat de sociale instincten – het belangrijkste principe van de morele constitutie van de mens – met behulp van actieve intellectuele vermogens en de effecten van gewoonte, van nature leiden tot de gouden regel: “Zoals u wilt dat de mensen u behandelen, doet u hen evenzo”; en dit ligt aan de basis van moraliteit.[11]

Steeds beter worden?

Darwin dacht dat naarmate het redeneervermogen van de leden van een gemeenschap geavanceerder werd, elke mens snel zou leren dat als hij zijn medemensen zou helpen, hij in ruil daarvoor meestal hulp zou ontvangen. Vanuit dit basismotief zou hij de gewoonte kunnen verwerven om zijn medemensen te helpen, en de gewoonte om welwillende acties te ondernemen, zou het gevoel van sympathie versterken, wat op zijn beurt de impuls om welwillende acties voort te zetten, bestendigt. Darwin stelde dat dergelijke gewoonten die gedurende vele generaties zijn gevolgd, waarschijnlijk de neiging hebben te worden overgeërfd. Darwin was opnieuw naïef in zijn geloof over de inherente “progressieve moraliteit” van de mens (en men zou kunnen zeggen, op basis van Darwins theologiestudie, dat hij *opzettelijk* naïef was op dit punt).

Men mag niet vergeten, hoewel een hoge morele norm slechts een klein of geen voordeel geeft aan elke individuele mens en zijn kinderen ten opzichte van de andere mensen van dezelfde stam, dat een toename van het aantal getalenteerde mensen en een vooruitgang in de norm van moraliteit zeker een enorm voordeel zal opleveren voor de ene stam boven de andere. Een stam met veel leden die, door in hoge mate de geest van patriottisme, trouw, gehoorzaamheid, moed en sympathie te bezitten, en waarvan de leden altijd bereid zijn elkaar te helpen en zichzelf op te offeren voor het algemeen welzijn, zal zegevierend zijn over de meeste stammen, en dat zou natuurlijke selectie zijn. Over de hele wereld hebben stammen te allen tijde andere stammen verdrongen; en aangezien moraliteit een belangrijk element is in hun succes, zal de standaard van moraliteit en het aantal getalenteerde mensen zo overal neigen tot toename.[12]

Wanneer opzettelijke onwetendheid leidt tot sociaal darwinisme² en eugenetica³

Darwins schrijven over de progressieve moraliteit van de mensheid zou op het eerste gezicht hoopvol lijken. Een beetje onrealistisch misschien, maar positief gezien, toch? Wel, niet per se. Bedenk dat het Darwins overtuiging was dat de sympathie van de mensheid zich zou uitbreiden tot “de im-

² Zie <http://www.verhoevenmarc.be/PDF/darwinisme.pdf>

³ Of rasverbetering, met het oog op het mensenras. Zie: <http://www.verhoevenmarc.be/PDF/Eugenica-en-Darwin.pdf>

beciele, verminkte en andere nutteloze leden van de samenleving”. Nu realiseer ik me dat sommige termen, hoewel ze vandaag geladen zijn, toen technische termen van de dag waren, zoals “imbeciel” en “verminkt”. Tegenwoordig zouden we zeggen geestelijk en lichamelijk gehandicapt of verzwakt. Maar let op de geparafraseerde gedachte hier: op een dag in de toekomst zal de mens meer kunnen meevoelen met degenen die mentaal en fysiek inferieur zijn (aan ons) en die niets doen om bij te dragen aan de samenleving. Als je denkt dat ik Charles Darwin woorden in de mond leg, laten we dan eens kijken wat hij verder over dit onderwerp zei in hoofdstuk.[5]

Bij wilden worden de zwakken van lichaam of geest spoedig geëlimineerd; en degenen die overleven vertonen gewoonlijk een sterke gezondheidstoestand. Wij beschaafde mensen, aan de andere kant, doen ons uiterste best om het proces van eliminatie tegen te gaan; we bouwen gestichten voor de imbecielen, de verminkten en de zieken; wij stellen armenwetten op; en onze medici beoefenen hun uiterste vaardigheid om het leven van iedereen tot het laatste moment te redden. Er is reden om aan te nemen dat door vaccinatie duizenden mensen in leven zijn gebleven, die door een zwak gestel vroeger aan de pokken zouden zijn bezweken. Zo planten de zwakke leden van beschaafde samenlevingen hun soort voort. Niemand die heeft bijgedragen aan het fokken van huisdieren, zal eraan twijfelen dat dit zeer schadelijk moet zijn voor het mensenras. Het is verrassend hoe snel een gebrek aan zorg of verkeerd gerichte zorg leidt tot de degeneratie van een huiselijk dierenras; maar uitgezonderd in het geval van de mens zelf, is nauwelijks iemand zo onkundig om zijn slechtste dieren toe te staan om zich voort te planten.[13]

Een korte stap van Darwin naar Dachau

Minder dan 70 jaar nadat de eerste editie van *The Descent of Man* werd gepubliceerd, besloot een gemeenschap van mensen (nazi-Duitsland) dat ze het eens waren met wat Darwin zei in het bovenstaande citaat uit hoofdstuk 5 en verwierp ze Darwins verklaring uit hoofdstuk 4 dat ze sympathie betuigen aan de “nutteloze leden van de samenleving”. In feite zou dit in hun geest “zeer schadelijk zijn voor het ras” van de Arische mens. Darwins neerbuigende tolerantie jegens degenen die mentaal, fysiek of medisch minder fortuinlijk zijn, strekte zich alleen uit tot degenen die al in de samenleving waren. Maar Darwin betreurt dat de mensheid deze cyclus in toekomstige generaties zou laten voortduren. Het is maar een reeks kleine stappen vanaf het met tegenzin tolereren, naar apathie, afkeer, wantrouwen, isolering, en uiteindelijk moord.

De nazi's en de eugenetici begrepen de woorden van Darwin maar al te goed. De nazi's tolereerden niemand buiten wat zij de Arische stam noemden, en ze vermoordden of maakten alle anderen tot slaaf (en de nazi's waren niet de enige mensen in de vroege 20ste eeuw die sociaal-darwinistische⁴ en eugenetica⁵-programma's implementeerden: de Japanners onder hun keizer deden hetzelfde).[14]

De nazi's en de eugenetici begrepen de woorden van Darwin maar al te goed.
De nazi's tolereerden niemand buiten wat zij de Arische stam noemden.

De eugenetici (in Europa, Canada, Amerika, Australië en Nieuw-Zeeland) tolereerden degenen die al in leven waren, maar wilden door gedwongen sterilisatie ervoor zorgen dat er geen toekomstige “degeneratie van het ras” was. De hoofddoelen van de eugeneticus waren om “gebrekkige” leden van de gemeenschap te isoleren en te voorkomen dat ze “fokken” om “de rassenstammen” van het land “te versterken”. Kinderen met leermoeilijkheden, en vooral degenen met het syndroom van Down, werden vaak met geweld uit hun huis gehaald en naar instellingen gestuurd. Volwassenen met die aandoeningen werden ook vaak geïnstitutionaliseerd. En de meesten bleven daar voor de rest van hun leven. De eugenetica-programma's waren in de kern elitair, “racistisch” (wat betekent dat ze vaak werden uitgevoerd contra niet-blanke volkeren), seksistisch (veel meer vrouwen dan mannen werden gesteriliseerd).[15] Veel landen hadden eugenetica-wetten, zelfs voordat de nazi's aan de macht kwamen, en vele overleefden tientallen jaren na de val van het Derde Rijk.[16]

⁴ Zie <http://www.verhoevenmarc.be/PDF/darwinisme.pdf>

⁵ Zie: <http://www.verhoevenmarc.be/PDF/Eugenica-en-Darwin.pdf>

De twintigste eeuw was niet gunstig voor Darwins utopische visie op een progressieve moraal. Met de verschrikkingen van twee wereldoorlogen, de Holocaust, verschillende andere oorlogen (Korea, Vietnam, de Golf), en verschillende burgeroorlogen vol genocidale en “etnische zuiveringen”, boekte de mensheid moreel geen vooruitgang. Als er iets was, ging de mens achteruit.

De (Ware) Descent of Man

Darwin had één ding heel goed: de titel van zijn boek. Maar het was niet wat hij dacht, met betrekking tot de afkomst van de mens, maar het was en is voor de moraliteit van de mensheid. Darwin geloofde dat de mensheid afstamde van lagere dieren, maar dat zijn moraal opwaarts ging en dat ook zou blijven doen. De Bijbel zegt echter precies het tegenovergestelde. De mensheid werd oorspronkelijk perfect geschapen, rechtstreeks door God, en kreeg heerschappij over de hele schepping (Genesis 1:26-31). Maar sinds de val van de mens in Genesis 3 zijn we niet op een opwaarts traject van moraliteit geweest; we zijn eerder in een neerwaartse spiraal terechtgekomen – we zijn in een snelle morele neergang.

Jezus pleitte er niet voor om je naasten met tegenzin te tolereren, maar ze lief te hebben als jezelf. Hij wilde de lichamelijke gehandicapten niet uitroeien: hij genas ze. Hij behandelde de minder rijken of minder opgeleiden niet als minder waardig. In feite maakte hij sommigen van hen tot Zijn discipelen en ging zitten om te eten en omgang te hebben met anderen. Hij schuwde belastinginnemers en zondaars niet: hij zocht ze op om hen te redden (Mattheüs 9:11-13; Lukas 19:10).

Zelfs Darwin zag dat de leer van Jezus zich op een heel ander vlak bevond dan de gewone moraal van zijn tijd. Toch was hij nog steeds toegewijd aan het principe dat zo'n hoge moraal was geëvolueerd vanuit een in wezen zelfzuchtige quid-pro-quo⁶ start. Hoewel Darwin probeerde moraliteit te terug te voeren tot zelfbehoud, samenwerking, instinct en uiteindelijk gewoonte – allemaal geleid door een vaag begrip van sympathie – had hij daar echt geen ultieme basis voor. Hij erkende zelfs dat er enkele problemen waren met de lineaire progressie van moraliteit. Zijn overtuiging dat “een vooruitgang in de moraalstandaard zeker een enorm voordeel zal opleveren voor de ene stam boven de andere” bleek hol te klinken in de 20e eeuw, toen totalitaire regimes miljoenen mensen vermoordden. Stalin “zuiverde” 50 miljoen van zijn “eigen stam”, Pol Pot vermoordde 2-3 miljoen van zijn eigen mensen,

Mensen hebben de neiging om naar al het kwaad in de wereld te kijken en er op de een of andere manier God de schuld van te geven; toch heeft het Christendom het enige antwoord op de vraag waarom er kwaad in de wereld is. Een originele perfecte schepping door een liefdevolle en rechtvaardige God werd vervolgens ontsierd door de zonde en rebellie van de mensheid (Genesis 3). Maar als er geen God zou zijn en alles, inclusief moraliteit, gewoon is geëvolueerd, dan is er echt geen kwaad. Er zijn gewoon moeilijke omstandigheden en mensen met een minder ontwikkelde moraal dan de onze. En wie zegt dat hun moraliteit slechter is? Dat is slechts een willekeurige veronderstelling en bewering. Een citaat van auteur Andrea Dilley, zoals vermeld in een *Christian Post*-artikel, beschreef echt goed haar worsteling met de essentie van de oorsprong en bron van moraliteit. Haar verhaal is een goede manier om deze discussie af te sluiten.

Als mensen mij vragen wat me de deur van de kerk uit dreef en wat me vervolgens terugbracht, is mijn antwoord op beide vragen hetzelfde. Ik verliet de kerk gedeeltelijk omdat ik boos op God was over menselijk lijden en onrecht. En ik kwam terug naar de kerk vanwege diezelfde strijd. Ik realiseerde me dat ik niet eens over gerechtigheid kon praten zonder in een theïstisch kader te staan. In een naturalistisch wereldbeeld kan een ouderloze wees in de sloppenwijken van Nairobi alleen worden verklaard in termen van survival of the fittest. We zijn allemaal maar dieren die zich behelpen in een goddeloze wereld, vechtend voor ruimte en middelen. Het idee van gerechtigheid betekent eigenlijk niets. Om over gerechtigheid te praten, moet je praten over objectieve moraliteit, en om over objectieve moraliteit te praten, moet je over God praten.[17]

⁶ Quid-pro-quo: Lat. lett. “het ene voor het andere”, of “voor wat hoort wat”

Eindnoten

1. Charles Darwin, *The Descent of Man, and Selection in Relation to Sex*, 2nd ed. (London: John Murray, 1882), 99.
 2. Darwin, *Descent*, 99–100.
 3. Darwin, *Descent*, 100–102.
 4. Darwin, *Descent*, 102.
 5. Darwin, *Descent*.
 6. Darwin, *Descent*, 111–112.
 7. Darwin, *Descent*, 112.
 8. Darwin, *Descent*, 112–113.
 9. Darwin, *Descent*, 124–125.
 10. Darwin, *Descent*, 125.
 11. Darwin, *Descent*, 126.
 12. Darwin, *Descent*, 132–133.
 13. Darwin, *Descent*, 133–134.
 14. Yuki Terazawa, “Racializing Bodies through Science in Meiji Japan: The Rise of Race-Based Research in Gynecology”, *Building a Modern Japan* (New York: Palgrave Macmillan, 2005), 84–85.
 15. Jaipreet Viridi, “The Coerced Sterilization of Indigenous Women”, *New Internationalist*, November 30, 2018, <https://newint.org/features/2018/11/29/canadas-shame-coerced-sterilization-indigenous-women>.
 16. “Eugenics”, *History Channel*, Last updated October 28, 2019, <https://www.history.com/topics/germany/eugenics/>.
 17. Richard E. Simmons III, “A Different Perspective on Pain and Suffering”, *The Christian Post*, December 22, 2020, <https://www.christianpost.com/sponsored/a-different-perspective-on-pain-and-suffering.html>.
-

Hierbij aanbevolen:

- o Darwins racistische en verwoestende *The Descent of Man* wordt 150:
<http://www.verhoevenmarc.be/PDF/decent-of-man-150.pdf>

Wat is Goed en wat is Slecht?

Vanuit atheïstisch standpunt kan er nooit een vaste standaard van moraliteit zijn, omdat elk individu zijn eigen idee heeft van moraliteit. En elk van hen kan geloven dat hun eigen moraliteit “de beste” of zelfs “de absolute” is, en het hun plicht vinden deze op te leggen aan anderen. Dit leidt tot oorlogen. Anderen pikken standaarden van overal op, naar eigen goeddunken, en maken zo hun eigen cocktail van maatstaven. Dit leidt tot moreel relativisme. (M.V.)

verhoevenmarc@skynet.be - www.verhoevenmarc.be - www.verhoevenmarc.be/NieuwsteArtikelen.htm

Rubriek “Schepping vs. Evolutie”: <http://www.verhoevenmarc.be/schepping.htm>